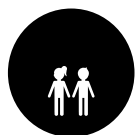

ARQUITECTURA PER TRANSFORMAR L'EDUCACIÓ. EDUCACIÓ PER TRANSFORMAR L'ARQUITECTURA

Projecte de transformació realitzat al llarg de tres anys al Cicle Superior de Primària de l'institut escola Costa i Llobera de Barcelona en el qual l'alumnat ha analitzat un espai problemàtic de la pròpia escola (els lavabos del pati) per tal de dissenyar, de forma participativa, una millora arquitectònica, aconseguint involucrar-hi a tota la comunitat.

ARQUITECTURA PER TRANSFORMAR L'EDUCACIÓ. EDUCACIÓ PER TRANSFORMAR L'ARQUITECTURA

CENTRE

IE Costa i Llobera

C/ Capella de Can Caralleu s/n 08017 Barcelona

PROFESSORS/ES
RESPONSABLES

Rubèn Pineda i Ricart

NIVELL EDUCATIU

Cicle Superior de Primària

INTRODUCCIÓ

La proposta s'ha adreçat a transformar l'element físic (els lavabos del pati utilitzats per l'alumnat durant l'esbarjo) i l'element cultural (la conducta que desenvolupa l'alumnat, la inèrcia que arrossega l'espai, la mirada que en té la comunitat, les normes que el regeixen o els usos que se'n deriven) de l'espai problemàtic objecte d'anàlisi.

Des del procés creatiu que emana d'un treball per projectes s'han generat els aprenentatges interdisciplinaris que han permès l'apoderament de l'alumnat i el desenvolupament de la crítica constructiva per tal que siguin els infants qui liderin la proposta i es constitueixin com a agents del canvi.

DURADA I EVOLUCIÓ

El projecte arrenca el curs 2013-2014 i, actualment, encara continua obert.

S'emmarca en un espai educatiu formal i no curricular, dissenyat per l'autor i anomenat "Volum Crític" i realitzat amb l'alumnat del Cicle Superior de Primària. Desenvolupat diàriament i al llarg de tot el curs acadèmic, hi participen més de 100 alumnes cada any, compresos en sis grups consecutius. En els seus tres anys de durada, el global de participants han estat de 200.

El projecte ha constatat de 3 fases:

Anàlisi i Reflexió (2013-14): Per què estan bruts els lavabos?

L'alumnat va analitzar, des de diversos paràmetres i amb l'adquisició de nous continguts conceptuals, la multiplicitat de causes que generaven el problema, al mateix temps que anava proposant solucions.

Al llarg del curs, gràcies a la implicació dels i les participants, es va generar un moviment de transformació de l'espai que amplificava les demandes inicials.

Proposta i Acció (2014-15): Què proposem?

L'alumnat participant realitza un nou projecte de disseny de l'espai dels lavabos, en el qual cada decisió efectuada dona resposta a les problemàtiques detectades prèviament.

A les acaballes del curs, la direcció del centre, conjuntament amb l'AMPA, resolen realitzar el projecte proposat pels alumnes.

Realització i difusió (2015-16): Com ho realitzem? Què canviarà?

Actualment, treballem per concretar les fases d'actuació, realitzant el projecte executiu, així com aconseguir la implicació en les obres de la resta de la comunitat educativa.

El projecte es difon amb exposicions al centre, s'explica a la comunitat, a la web d'innovació educativa "Educació Demà" de la Fundació Jaume Bofill, etc.

A dia d'avui, l'alumnat està dissenyant les normes i els canvis en l'ús que regiran aquest nou espai transformat.

RESUM DEL DESENVOLUPAMENT

El punt de partida és la demanda de millora que realitza un grup d'alumnes de Primària pel que fa a la higiene d'un espai concret del centre, la zona de lavabos de l'alumnat ubicada al pati de l'escola. La resposta docent va consistir en plantejar un treball per projectes per tal de resoldre aquesta problemàtica que afecta diàriament l'alumnat: aconseguir millorar les condicions de salubritat i higiene dels lavabos del pati.

Primera fase. Es van prendre mides de l'espai, es va fer una maqueta de l'estat actual i es van realitzar enquestes a l'alumnat participant on s'explicaven experiències, s'investigaven les causes i es plantejaven solucions, així com entrevistes a altres persones responsables del centre. Es va analitzar l'evolució històrica dels lavabos, es va indagar en les transformacions que ja s'hi havien produït anteriorment, es van fer estadístiques sobre el nombre d'alumnes que usen diàriament l'espai, es va inspeccionar l'estat actual de cada component existent (inodor, piques, aixetes, panys, pestells, portes, terra, parets,...) i es va detectar l'absència de molts altres (paper de mans, miralls, papereres, escombretes, tapes del vàter...), establint estadístiques en l'ús diari de cada un dels components. Es va revisar, fins hi tot, el llenguatge tècnic que s'emprava. Totes aquestes accions van ser àmpliament de-

batudes amb l'alumnat participant i repeses per cada grup nou que s'incorporava al projecte.

Segona fase. Tots els anàlisis i conclusions generats anteriorment es van concretar en una proposta àmpliament consensuada. Per tal de poder explicar-la adequadament, es van generar textos explicatius de cada cas i una nova maqueta a escala on s'observen els lavabos transformats. En paral·lel, es va crear una presentació en format *Prezi* on s'expliqués tot el procés i que inclogués els anàlisis, les decisions i les propostes.

Tercera fase. Entre la segona fase i la tercera, que actualment continua oberta, es van anar dissenyant les estratègies per fer efectiva la transformació proposada: parlar amb la direcció del centre i explicar-li la proposta, realitzar una exposició perquè ho veiessin els pares i mares, implicar institucionalment a l'AMPA, repensar els canvis en l'ús quotidià del nou espai, generar les normes que hauran de millorar la cura en el seu ús per part de l'alumnat, proposar accions per tal de recaptar diners, implicar el grup de monitors/es responsables de l'espai, difondre el projecte com a una experiència innovadora...

En aquesta tercera fase es treballa activament en el disseny definitiu del projecte executiu de l'obra i en l'adequació de les seves etapes per tal d'encabir-lo en el calendari escolar amb les mínimes afectacions.

OBJECTIUS ASSOLITS

Millorar les condicions dels lavabos.

Utilitzar l'art com a eina de crítica constructiva per al projecte.

Vincular continguts interdisciplinaris al projecte de transformació.

Escoltar la veu de l'alumnat, i fer-lo partícip del projecte i de les propostes de transformació.

Aconseguir la implicació de la direcció i de l'AMPA del centre.

Generar una recerca per tal que l'arquitectura (com a disciplina) transformi l'educació del centre.

Generar una recerca en la qual l'educació transformi l'arquitectura (com a espai) del centre.

INTERACCIÓ AMB ALTRES ÀREES DEL CONEIXEMENT I PARTICIPACIÓ DE DOCENTS D'ALTRES ESPECIALITATS

El projecte s'ha recolzat en l'art, entès com a visió disruptiva de la realitat i eina crítica, alhora que en l'arquitectura, per la seva capacitat analítica, propositiva i projectual. El propi procés, de caràcter indagador i incert, admet lectures d'ambdues disciplines.

Així, el treball per projectes que s'ha realitzat ha incorporat diversos continguts interdisciplinaris, com són: arquitectura (en els plànols i les maquetes realitzades); artístics (des del desenvolupament de la crítica constructiva); disseny i tecnologia (en les propostes aportades); història (relativa al propi centre i a la societat, en l'estudi de l'evolució del bany com a espai); lògics (en l'anàlisi de les situacions i solucions); matemàtics (en la mesura, l'ús de gràfiques i estadístiques); lingüístics (en els debats i la documentació generada), etc.

PARTICIPACIÓ D'ALTRES ENTITATS, PERSONES (ARTISTES, COMUNITAT, ASSOCIACIONS, INSTITUCIONS...)

El projecte s'ha anat fent gran per abraçar diferents agents i àmbits.

Pel que fa a l'alumnat, han estat 50 alumnes per curs durant cada any, amb un global de 200 participants.

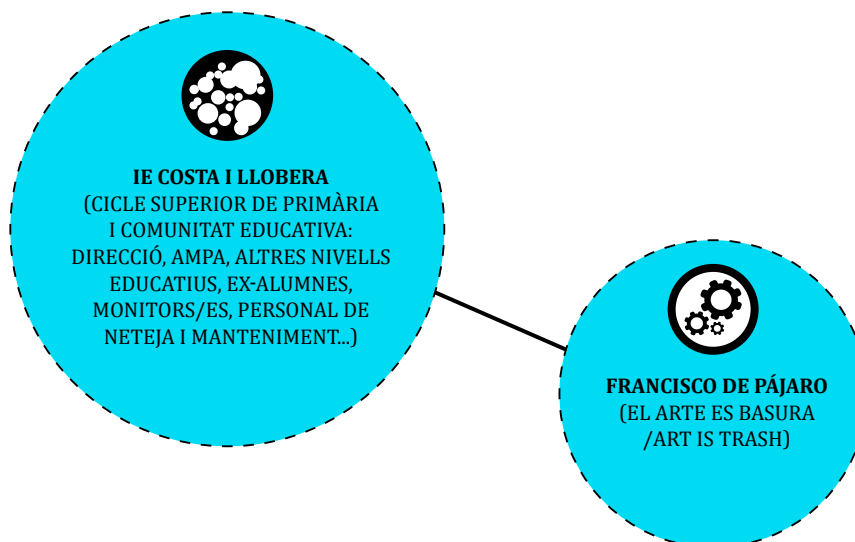
Des de l'inici hi participen, activament, persones clau del dia a dia del centre: directora, cap d'estudis, ex-alumnes, personal de neteja, tutors/es, responsables de l'espai del pati, etc. a través d'entrevistes i assessorament.

Durant el seu desenvolupament, i gràcies a la difusió, vam aconseguir implicar altres docents de Primària, fer partícip alumnat d'altres cursos i encoratjar a participar en el projecte a un bon nombre de pares i mares.

Actualment, a Secundària es realitza una optativa proposada des del departament de tecnologia que treballa, des del disseny, la part executiva del projecte. Els i les alumnes participants tenen la oportunitat de retrobar-se amb el projecte que van realitzar dos anys enrere i veure com ha evolucionat.

Recentment, s'hi ha incorporat de forma institucional la direcció del centre i la direcció de l'AMPA, per tal que el projecte es pugui fer efectiu.

Vam comptar amb la participació de l'*street artist* Francisco de Pájaro (El arte es basura/*Art is trash*), després de visionar alguns documentals i analitzar-ne l'obra.

artistes/creadors

comunitat escolar

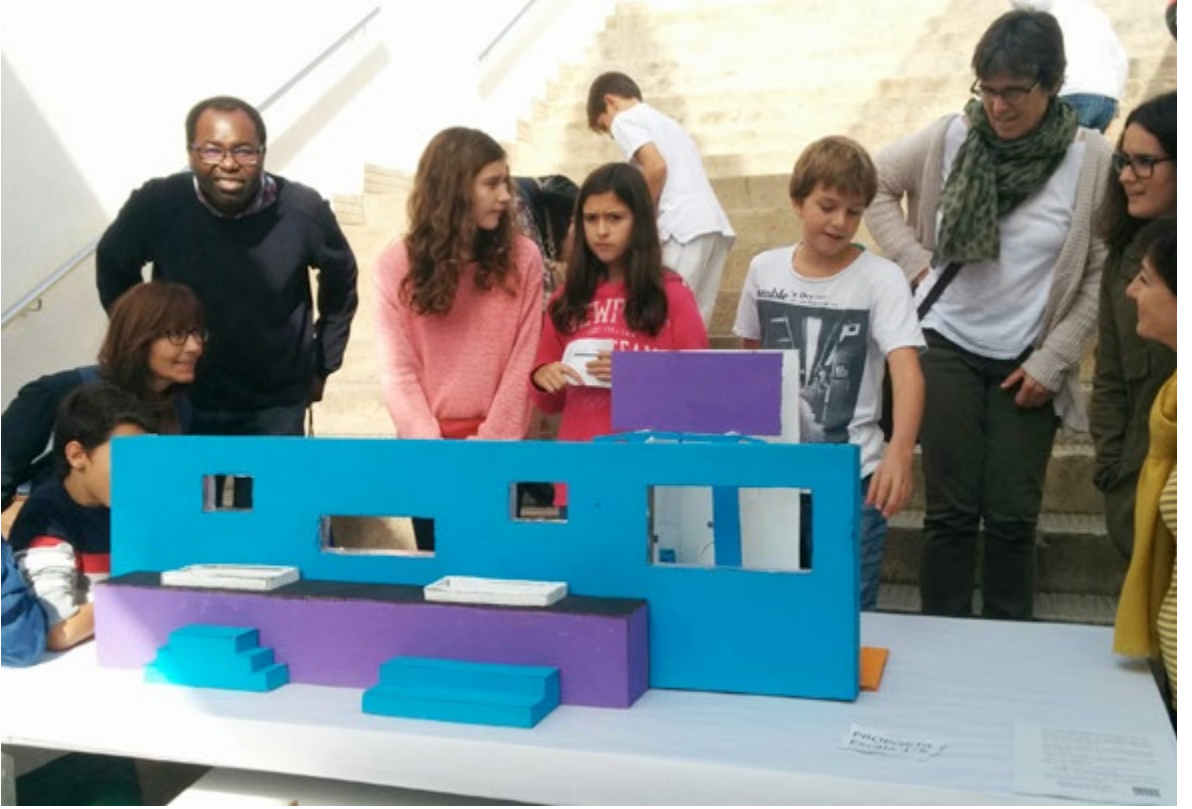
institucions culturals

institucions educatives

institucions socials/
del territori

REPERCUSSIÓ EN ELS RESULTATS DE L'ALUMNAT

L'alumnat valora molt positivament que el projecte, properament, es converteixi en realitat.

Aquesta importància no només ve donada pel fet que aquest nou espai serà molt millor que l'anterior i que es solucionarà un problema patit des de generacions enrere, sinó que la seva veu ha estat escoltada i els i les alumnes han estat tinguts en consideració. L'escola, des de nous paràmetres d'educació democràtica, s'adapta a les demandes de l'alumnat.

Acadèmicament, les activitats amb continguts conceptuals des d'una base experimental i propera als propis interessos de l'alumnat, són més ben rebudes i millor apreheses. És per això que es pressuposa una millora en la comprensió dels continguts treballats, així com un desenvolupament de les competències bàsiques.

Potser allò més fonamental -sovint menys visible- serà haver après a utilitzar la crítica, des de marcs constructius, per tal de proposar transformacions. Rebel·lar-se contra l'*status quo* com a oposició a acceptar les coses tal com són i tal com venen donades (amb més motiu si no ens agraden o no hi estem d'acord) per descobrir que, efectivament, la realitat pot ser transformada.

REPERCUSSIÓ EN EL CENTRE, COMUNITAT, ETC.

L'impacte del projecte en el centre serà ben visible, tant bon punt l'obra s'hagi finalitzat i els nous lavabos transformats siguin utilitzats diàriament per tot l'alumnat de Primària i Secundària.

A banda de l'impacte físic explicat anteriorment, trobem l'impacte cultural que el projecte també busca, donat que es tracta de transformar la percepció d'aquest espai (per part de tota la comunitat), així com millorar el compromís de l'alumnat en la seva cura. En aquest sentit, aconseguir que els i les alumnes hagin dissenyat l'espai convertirà aquests lavabos (fins ara "de l'escola") en els SEUS lavabos.

L'èxit del projecte ha generat una certa onada de renovacions i revisions d'alguns espais de l'escola mitjançant el disseny participatiu amb l'alumnat, i actualment hi ha engegats nous projectes que busquen analitzar, proposar o transformar altres escenaris quotidians del centre com són la disposició de les taules al menjador o l'adequació de l'aula de psicomotricitat a l'Etapa Infantil.

Des del moment que el projecte inclou xerrades de l'alumnat participant en el projecte (5è i 6è de Primària) als altres cursos (Infantil, Primària i Secundària) per tal de conscienciar en l'ús i respecte del nou espai, aquest adquireix una certa verticalitat que implica un major coneixement de la feina que es fa en altres cicles i etapes.

Les sinergies i compromisos que s'han establert entre els diferents actors implicats (alumnat, pares i mares, docents i monitors/es, etc.) en la transformació de l'espai, s'alineen amb altres activitats i decisions del dia a dia gestionades des de vocalies de l'AMPA en connivència amb la direcció de l'escola, fomentant així una cultura democràtica que és una de les essències del centre.

MATERIALS, ACCIONS I ALTRES FITES / ESDEVENIMENTS I ACCIONS PORTADES A TERME

Durant el procés, s'ha generat un arxiu amb el material produït així com plànols i una maqueta de la proposta.

Part d'aquesta documentació es pot consultar a la fitxa del projecte a la web de la Fundació Bofill (Educació Demà. Qui es qui?)

<http://www.educaciodemà.cat/qui-es-qui/experiencia/arquitectura-transformar-educacio>

Per altra banda, s'ha dissenyat una acció col·lectiva (pares, mares i alumnat) per tal de treballar en la transformació de l'espai. L'estratègia consisteix en dividir les tasques de les obres en allò que poden realitzar els/les alumnes de Primària i Secundària, allò que poden fer alguns pares i mares o bé allò que requerirà la contractació d'algun tècnic especialista.

El fet de fer participar l'alumnat i els pares i mares en la consecució de l'obra conté la doble finalitat d'implicar el màxim de nombre d'agents de la comunitat educativa així com de reduir-ne les despeses.